

Çanakkale Kent Merkezi Kamusal Açık Alanlarının Kadın Kullanımı Açısından İrdelenmesi

Füsun Erduran Nemutlu^{1,*}, Sena Aksoy², Nurana Nurullayeva³, Zeynep Pelin Morgül⁴

¹Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye
^{2,3,4}Kadın ve Aile Çalışmaları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, Türkiye

Makale Tarihi

Gönderim: 31.03.2023
Kabul: 15.08.2023
Yayın: 20.12.2023

Araştırma Makalesi

Öz – Kentsel alanlar, farklı kamu hizmetlerinin bir arada yer aldığı, kozmopolit yaşam alanlarıdır. Kentsel açık alanlar ise doğal dengeyi korumalarının yanı sıra sosyo-kültürel paylaşımları da sağlayan önemli yerlerdir. Bu bağlamda kent yaşamının hızlı ve yorucu şartlarında birçok sorumluluğu üstlenen kadınların ihtiyaçları özel olarak incelenmeli ve disiplinler arası çalışmalarla ortaya konulmalıdır. Bu çalışmada Çanakkale kent merkezinin en yoğun kullanım alanları belirlenerek kadınların buralarda kent tasarımına bağlı yaşadıkları sorunların analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın yönteminde fiziki mekânların ve kullanılan kentsel elemanların, donatıların analiz edilebilmesi için 30 sorudan oluşan bir bilgi formu kullanılmıştır. Çalışma sonucunda kadınların kentsel alanların kullanımında güvenlik, konfor ve estetik açısından sorun yaşadığı, kentsel donatıların yeterli olmadığı, kentsel açık ve yeşil alanların kadınlar ve dezavantajlı bireyler tarafından kullanımının zor olduğu, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Her alanda ayrı ayrı belirlenen sorunların toplamının yüzdelik olarak sonucuna göre, kadınların kent merkezini kullanımında %66 oranında sorun yaşadıkları ortaya koyulmuştur. Çalışmada elde edilen veriler gelecekte yapılacak her türlü bilimsel çalışmalara örnek oluşturabilecek ve kent tasarım ve planlamasında kamu kurumlarına ve yerel yönetime katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler – Dezavantajlı birey, evrensel tasarım, kadın dostu kent, kentsel açık alan, peyzaj tasarımı

Examination of Public Open Spaces of Çanakkale City Center in Terms of Women's Use

¹Department of Landscape Architecture, Faculty of Architecture and Design, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Türkiye
^{2,3,4}Department of Women and Family Studies, Graduate Program, Graduate Education Institute, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Türkiye

Article History

Received: 31.03.2023
Accepted: 15.08.2023
Published: 20.12.2023

Research Article

Abstract – Urban areas are cosmopolitan living spaces where different public services are located together. Urban open spaces are important places that provide socio-cultural sharing as well as protecting the natural balance. In this context, the needs of women, who take on many responsibilities in the fast and tiring conditions of urban life, should be specifically examined and revealed through interdisciplinary studies. In this study, it was aimed to determine the most intensive usage areas of Çanakkale city center and to analyze the problems that women experience in these areas due to urban design. In the method of the study, an information form consisting of 30 questions was used to analyze the physical spaces, urban elements and equipment used. As a result of the study, it has been determined that women have problems in terms of safety, comfort and aesthetics in the use of urban areas, urban facilities are not sufficient, urban open and green spaces are difficult to use by women and disadvantaged individuals, and social and cultural activities are insufficient. According to the result of the total of the problems determined separately in each area, as a percentage, it has been revealed that women experience problems at the rate of 66% in the use of the city center. The data obtained in the study will set an example for all kinds of scientific studies to be made in the future and will contribute to public institutions and local administration in urban design and planning.

Keywords – Disadvantaged individual, landscape design, universal design, urban open space, women friendly city

¹ fusunerduan@gmail.com

² senaksoy05@gmail.com

³ nurananurullayeva6@gmail.com

⁴ zeyneppepinsoydemir@gmail.com

*Sorumlu Yazar

1. Giriş

Kentler, toplumu oluşturan bireylerin birlikte kurduğu, güvenli bir yaşam sürmeyi hedefledikleri, iletişim, eğitim, ticaret, aile kurma, sağlık, ulaşım, adalet, eğitim gibi yaşamsal ihtiyaçlarını sorunsuzca giderebilmeyi amaçladıkları yerleşimlerdir. Yılmaz ve Diktaş (2018)'in da belirttiği gibi sosyal, ekonomik ve kamusal bakımdan kentler, herkesin ihtiyaç duyacağı hizmet ve olanaklar ile bunlara kolayca erişilebilen, bir arada dayanışma ile yaşanabilen, yeterli alt yapı hizmetleri olan yerleşimlerdir.

Günümüzde Dünya nüfusunun büyük kısmının kentlerde yaşadığı düşünülmektedir (Mert, 2021). Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2021 yılında yaptığı araştırmaya göre, Türkiye nüfusunun %93,2'sinin İl ve İlçe'lerde yaşadığı belirtilmiş olup, bu sayı gittikçe artmaktadır (Anonim, 2022). Bu durumda kentlerin tasarımı nüfus projeksiyonları dikkate alınarak ve sosyal yaşamın gerekleri doğrultusunda yeniden ele alınmalıdır. Çünkü kentsel alanın tüm kamusal mekânları (açık ve kapalı), kentleşme arttıkça tüm bireyler açısından konforlu ve yaşanabilir hale getirilmelilerdir.

Kentleşme süreci, sanayileşme ve ekonomik gelişmelerle ilerlerken, kentliyi olumsuz etkileyen birçok şeyi beraberinde getirmiştir (Çelik Çanga ve Çalışkan Mimarlar, 2022). Bunun en önemli nedeni, kent nüfusunun beklenmeyen bir şekilde artmasıdır. Bu nedenle konut ve yeşil alanların oranı yetersiz kalmakta, imar problemleri oluşmakta, trafik yoğunlaşmakta ve kentliye sunulması gereken hizmetlersınırlı kalmaktadır (Vural, 2020; Baltutar ve Artar, 2022). Ayrıca bireylerin toprağa dokunabileceği alanlar daralınca doğayla bağlantıları kesilerek beden ve ruh sağlığı da olumsuz etkilendiği göz önüne alınmalıdır (Çelik Çanga, 2021). Bu durum özellikle kentlerde yaşayan dezavantajlı bireyler açısından çok daha etkileyici olmaktadır. Kadınlar da toplumda daha fazla sorumluluk yüklenmeleri yanı sıra iş hayatındaki rolleri, annelik görevleri ile kentsel hizmetlerin yetersiz olduğu mekânlarda dezavantajlı durumdadır. Çünkü kadın kent sokaklarını erkeklerden daha farklı bir şekilde deneyimlemektedir.

Kadınlar tarihten bugüne toplumda baskı gören, birçok hususta dezavantajlı konumda olan kitleler arasında olmuşlar (Akçayır, 2021). Aslında sanayi devrimi kadının toplumsal yaşantısına şekil veren önemli bir süreç olmuştur. Sanayi devrimiyle birlikte aile hayatı ile çalışma hayatı birbirinden keskin çizgilerle ayrılmış, roller ve görevler belirlenmiştir. Bu noktada kadın ev içi görevleri üstlenerek sokağı deneyimlemekten uzak kalmıştır ve bu durumu zamanla kanıksamıştır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2021 yılı verilerine bakıldığında, kadınların ev düzeni, ev işleri, çocuk bakımı ve alışveriş gibi daha çok içsel konularda karar vermeye yetkili oldukları, erkeklerin ise evde küçük tamirler, aylık faturaların ödenmesi, akraba ilişkileri, çocuklar ile ilgili konularda, tatil, eğlence gibi daha çok dışsal konularda karar organı oldukları ve sorumluluk aldıkları görülmektedir. Bu durum kadınların kentsel mekân kullanımlarında eşitlikli bir durum olduğunu göstermektedir (TÜİK, 2021). Bunun sonucu olarak kentsel tasarımda kadının özel ihtiyaçları ve sorunları göz ardı edilmiştir. Genelde üst yönetimlere ulaşamayan kadın, karar alma yetkisinde de geri kalmıştır.

Kentlerde kadının yaşadığı sorunların artmasına bağlı olarak, 1980'li yılların sonlarında kadının kentteki yeri üzerine tartışmalar ve çalışmalar yoğunlaşmıştır (Şenol, 2015). Bu sorunların en önemlilerinden biri, köyden kente göçün artmasıdır. Bu dönemde kentin sağladığı olanaklara kadınların daha kolay ulaşabilmesi ve kentin avantajlarından onların da rahatlıkla yararlanması gerekliliği çok belirgin olarak görülmüştür (Kaypak, 2019). Kentsel tasarımların ve kamusal tüm olanakların kadınlar için özgürleşme imkânları sunması, istihdam şansı yaratması ve tüm ihtiyaçlarına kolaylıkla ulaşabileceği hizmetler sunması beklenmektedir. Kadının kenti tercihinde bu özellikler ön plandadır. Ancak kentler kadınların çeşitli alanlarda sorunlar yaşadığı mekânlar haline gelmiştir (Acuner, 2016). Bu bağlamda kadın dostu kent programları geliştirilmiş ve ilkeleri oluşturulmuştur.

Kadın dostu bir kent, herkes için dost bir kentin anahtarı sayılır. Aslında kadın dostu kent tanımındaki nitelikler yerine getirildiğinde herkes için kentin kullanımı kolaylaşmış olacaktır. Bu kapsamda yapılacak çalışmalarda kadının tüm sürece dâhil edilmesi ve kullanıcıların katılımının sağlanması gereklidir. Çünkü kadınların kentlerde yaşadıkları sorunların ve ihtiyaçların yine kadınlar tarafından en iyi tanımlanacağı unutulmamalıdır. Bu kapsamda kadının kentsel açık mekânlarda ihtiyaçları, beklenti ve öncelikleri, alan çalışmaları ile belirlenmelidir. Bu çalışma bu gereklilikten yola çıkılarak yapılmıştır.

Çalışmada Çanakkale kent merkezinin en yoğun kullanım alanlarında kadınların kent tasarımına bağlı olarak yaşadıkları temel sorunların analiz edilmesi amaçlanmıştır.

1.1. Kentsel Tasarım ve Kadın Dostu Kent

Mekân “sosyal bir üretim” olarak algılandığında toplumsal cinsiyet ve mekân arasında bir ilişki olduğu farklı bilim insanları tarafından kabul edilmiştir. Bu ilişkide toplumsal cinsiyet, mekânsal tartışmalarda güçlü bir özne olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun etkileri kent tasarımına yansır. Çünkü kentsel tasarımlar topluma bir ayna görevindedirler (Vanlıoğlu Yazıcı, 2020). Toplumun önemli ferdi olan kadınlar bu noktada önemlidir ve kent tasarımında ihtiyaçlarının dikkate alınması tüm sosyal hayatı kolaylaştıracaktır.

Kentlerde kadınlara yönelik, bir değişimin sağlanabilmesi için, kadınların konu hakkında söz sahibi olabilmeleri gerekmektedir. Erkeklerin daha önce hiç farkında olmadıkları konular, kadınların güvenliği veya kullanım kolaylığı için önem oluşturabilir. Mekânlar arası ulaşımın zorluğu, gece dışarı çıkamama gibi durumlar kadınlar için en önemli sorunların yalnızca bir kısmını oluşturmaktadır (Kiper, Korkut ve Üstün Topal, 2016). Bu bağlamda kentlerde kadının gidebildiği ve gidemediği bölgeler oluşmaktadır ve erkekler bunun farkında bile olmayabilirler.

Certeau, ve ark. (2010) çalışmalarında kent ve mekânlarından şöyle bahseder: Kadın-erkek, genç-yaşlı, herkes tarafından içinden geçilen bir kamusal uzamın pratiği olarak uygunluk açısından bakıldığında, cinsiyetler farkı şu ya da bu biçimde hesaba katılmalıdır. Ayrıca kentlerin bölgelere ayrıldığını ve belirli bölgelerin de cinsiyetlerden biri tarafından işaretlendiğini vurgulamaktadır (kahvehaneler gibi). Bunun ispatı olarak kadınların kamusal alanları belirli saatler dışında kullandıklarında yaşadıkları sorunlar veya erkeklerin çoğunluk olarak kullandıkları mekânlar ve sokaklardan geçerken kadınların tedirgin olmaları örnek verilebilir. Akşam saatleri ya da sabahın erken saatlerinde mekânların kadına güvensizleşmesi ile kullanılmaması gerektiği algısı ve alışveriş merkezleri gibi alanlarda boş zamanlarını değerlendirip sosyalleşmeye yönlendirilmeleri, aslında kadını kent açık mekânlarında sınırlandırmaktadır. Kentin tümünde her saat kadının yaşamının kolaylaştırılmasını sağlayacak tasarımlarla düzenlenmesi, kadın dostu kent anlayışını getirmiş ve ilkeler ortaya koyulmuştur.

Kadın dostu kent kavramında toplumun tüm bireyleri için güvenilir ve yaşanabilir bir kent oluşturmak hedeflenmektedir. Zaten imar planlarında kamu kullanımı için ayrılmış olan kentsel donatı alanları, bireylerin bir arada yaşamlarını sürdürdüğü, konaklama, ulaşım, eğitim, ibadet, sağlık, sosyo-kültürel ihtiyaçlarını karşıladıkları mekânlardır. Çelik Çanga ve Küçük (2022)'ün kent açık yeşil alan sistemleri ile ilgili çalışmalarında bu mekânlardan kentlilerin sorun yaşamadan faydalanmalarını sağlamaya yönelik planlama ve tasarımlar yapılması gereğini vurgulamış ve öneriler getirmiştir. Bu bağlamda kentlerde kadınların kamusal açık alanlarda dolaşımının kolaylaştırılması, ulaşım sıkıntısı çekmemesi, sokaklara güvenle çıkabilmesi, sokaklarda fiziksel zorluk yaşamamaları temel hedeftir ve mekânsal planlamalar modern kent anlayışında toplumsal cinsiyet eşitliği dikkate alınarak yapılır. Bunlar kentlerde kadın erkek eşitliğinin sağlanmasının ötesinde kadının ekonomik ve kültürel alanda güçlenmesini de sağlamaya yöneliktir (Baykan, 2015; Kiper vd. 2016). Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarını yerel yönetimlere taşıyan ilk proje olma özelliğini taşıyan kadın dostu kent projesi, 2006 yılında Sabancı Vakfı’nın desteği ile uygulanmaya başlanmıştır (Efe Güney ve Üstündağ, 2020). Bu projenin birinci aşaması 6 İl’de, ikinci aşamada ise 7 İl’de uygulanmıştır (Özsoy ve Sipahi, 2016; Çetintahra Ekşioğlu ve Efe Güney, 2019).

Kadın dostu kentler programının temel ilkeleri şöyle özetlenebilir (Efe Güney ve Üstündağ, 2020): Kamusal mekânlar iyi aydınlatılmalı; çıkmaz sokak, kıvrımlı yol ve sağır cepheler bulunmamalı; kamusal mekânlarda acil arama noktaları ve kent tanıtıcı levhaları bulunmalı; sığınma ve toplanma mekânları yapılmalı; otobüsler kentin en uzak noktalarına ulaşabilmeli; kadınlar geceleri otobüs durakları dışında da istediği yerde inebilmeli; belediye konutu veya resmi toplu konutlarda kadınlar için kota ayrılmalı; sokaklar etkinliklere olanak tanımalı; yol ve kaldırımlar kadın, çocuk, engelli, yaşlı vb. bireyler dikkate alınarak tasarlanmalı; kamusal açık ve yeşil alanların kadın kullanımı açısından güvenli, erişilebilir, estetik, etkili ve görünürlüğü yüksek olmalıdır.

Kadın dostu kent anlayışı yanı sıra fiziksel mekânların toplumun her kesimi açısından ulaşılabilir, yaşanabilir ve kullanılabilir olması, evrensel tasarım anlayışının temel hedefidir (Alptekin, 2022). Bu anlayışın temel ilkesi ihtiyaçlara ve tüm taleplere erişilebilirliğin sağlanmasıdır (Yılmaz ve Diktaş, 2018). Bunun için tasarımcı şu esaslara dikkat eder: Kenti herkes için tasarlar, evrensellik probleminin neler olduğunu belirler, evrensel

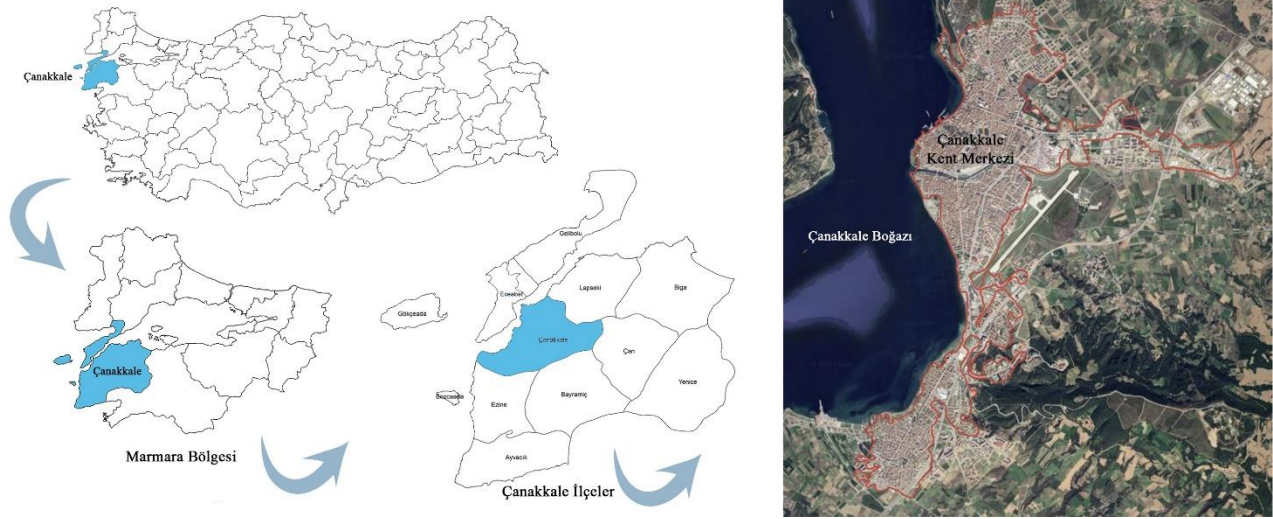
kullanımlar getirir, tasarımda tüm kenti hedefler ve her zaman kullanımı dikkate alır (Cavington ve Hannah, 1996; Aktaş, 2017; Hacıhasanoğlu, 2003). Bu ihtiyaçları karşılamaya yönelik, evrensel tasarım merkezi tarafından 1997 yılında, evrensel tasarım kavramının somutlaştırılması ve yaygınlaştırılması için şu ilkeler belirlenmiştir (Hacıhasanoğlu, 2003; Aktaş, 2017; Yılmaz ve Diktaş, 2018): Eşitlikçi kullanım, kullanımda esneklik (çeşitlilik), basit ve sezgisel kullanım, algılanabilir bilgilendirme ilkesi, tasarımda hata payı ilkesi, düşük fiziksel güç gereksinimi ilkesi, yaklaşım ve kullanım için uygun boyut ve mekân sağlanması ilkesi.

Evrensel tasarım engelli, engelsiz, kadın, genç, erkek, yaşlı gibi kişileri kategorize etmez. Amacı kişi ayırmadan çözüm üretmektir. Bu ilkeler yanı sıra kentsel dış mekânların yaşanabilir olması için, insan yaşamına huzur ve kolaylıklar sunan işlevsel ve estetik değeri olan peyzaj elemanları içermesini öngörür (Çelik, 2012). Bu bağlamda çalışmada alan analizleri için kullanılan bilgi formunun hazırlanmasında kadın dostu kent yaklaşımı yanı sıra bu ilkelere de dikkat edilmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

Çanakkale, Güney Marmara Bölgesinde boğaza kıyısı olan, sahip olduğu tarihi ve doğal kaynakları ile ulusal ve uluslararası açıdan ilgi odağı bir İl'dir (Şekil 1). Bu nedenle kent, farklı illerden gelen ve yerleşen nüfus yanı sıra, özellikle turizm döneminde çok geniş kitlelerin kullanımına sahne olmaktadır.

Kent merkezi 9,737 km²'lik alana sahiptir. Kentin sosyal yaşamının en hareketli olduğu bölgeler: Aynalı çarşı, yürüyüş yolu ve çarşı çevresi, parklar, pazarlar, saat kulesi çevresi ve boğaz kıyısındaki kordon bölgesidir. Kentin tarihi yerleşim bölümü günümüzde kentsel sit alanı olarak koruma altında olup, dar sokaklara sahiptir. Bu alan kentlinin gün içinde ihtiyaçlarını karşılamak için en yoğun kullanımına sahiptir. Kordon ile birleşen çarşı yaya yolu olarak düzenlenmiştir. Kent çekirdeğini yeni gelişim alanına köprüler ile bağlayan Sarıçay çevresi de günümüzde cazibe merkezine dönüşmüştür.

Şekil 1. Çanakkale İli'nin ve kentin konumu (Goggle Earth 2023' den yararlanılarak hazırlanmıştır)

Çalışmada örnek alan olarak Çanakkale kent merkezinde nüfusun en yoğun olduğu ve tüm kentlinin kullanımı açısından kentsel sosyal hizmetlerin sunulduğu, kent çekirdeğindeki 5 bölge seçilmiştir. Seçilen örnek alanlar: 1- Eski kordon, 2- Halk Bahçesi bölgesi, 3- Hastane bölgesi, 4- Fevzipaşa Mahallesi, 5- Namık Kemal Mahallesi bölgeleridir ve 40° 8' 38.31" kuzey enlemi ve 26° 24' 4.86" doğu boylamı ile, 40° 8' 58.50" kuzey enlemi ve 26°24'7.34" doğu boylamı arasında yer alırlar. (Şekil 2). Çalışmada kullanılan yardımcı materyal ise kadınların bu alanları kullanımında yaşadıkları sorunların belirlenmesine yönelik hazırlanan bilgi formudur. Diğer yardımcı materyaller, kent haritası ve alanda yerinde çekilen fotoğraflardır.

Şekil 2. Çanakkale kent merkezi ve çalışma alanları: 1- Eski Kordon, 2- Halk Bahçesi bölgesi, 3- Hastane bölgesi 4- Fevzipaşa Mahallesi, 5- Namık Kemal Mahallesi (Goggle Earth 2023' den yararlanılarak)

Çalışma yönteminde Çanakkale kent merkezinde en yoğun kullanılan 5 bölge örnek alan olarak seçilmiştir. Bu alanlar yerinde mekânsal olarak incelenerek hazırlanan bilgi formu ile analizleri yapılmıştır. Bilgi formu çalışmanın farklı alanlara uygulanması ve karşılaştırılma olanağı sağlamaktadır.

Çalışmada kentsel tasarım ve kadın dostu kent ilkeleri ile ilgili gerekli literatür taramaları yapıldıktan sonra, kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Çalışmanın yönteminde Çanakkale kent merkezinde belirlenen alanlardaki fiziki mekânların ve kullanılan kentsel elemanların ve donatıların analiz edilebilmesi için 30 sorudan oluşan bilgi formu hazırlanmıştır. Formun hazırlanmasında kadın dostu kent anlayışı ile beraber evrensel tasarım ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur. Toplam 30 maddeden oluşan bilgi formunda çalışma alanlarının irdelendiği konular: Güvenlik, aydınlatma, temizlik, erişilebilirlik, estetik görünüm, bilgilendirme, esneklik, donatı ihtiyaçları, algılanabilirlik ve konfordur. Her alan önce kendi içinde irdelenmiş, daha sonra tek bir tabloda bilgiler toplanarak karşılaştırma olanağı yaratılacak şekilde irdelene yapılmıştır. Son aşamada her alanda belirlenen sorunların her biri bir puan olarak kabul edilerek, kentte kadınların sorun yaşama durumu, yaklaşık olarak, tablonun kendi içindeki verilere göre oranlama yapılarak yüzdeler orana dönüştürülmüştür. Çalışmada bir peyzaj mimarı mekânsal ve görsel değerlendirme yapmıştır. Çalışmada mekânsal incelemeler yanı sıra, mekan tasarımlarının kullanıcı üzerindeki etkileri ve kullanıcı ihtiyaçlarının sosyo-kültürel açıdan değerlendirilebilmesi için 2 psikolojik danışmanlık ve rehberlik uzmanı ile 1 sosyolog çalışmada görev almıştır. Çalışma ekibi belirlenen alanları birebir yerinde inceleyerek kullanıcıları gözlemlemiş ve hazırlanan bilgi formunu kendileri doldürmüştür. Kent kullanıcıları zaman zaman fikir bildirirse de çalışmada yöntem olarak kullanıcıların alanı kullanırken gözlemlenmesi ile fikir edinilmiştir.

Yöntemde çalışma alanları yerinde ayrıntılı olarak incelenirken kullanıcıların ihtiyaçlarının analiz edilmesini sağlayacak olan, ayrı ayrı tasarım ve kullanımların değerlendirilmesini sağlayan bilgi formu niteliğindeki çizelge ile bölgelerin kullanım durumları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Değerlendirmelerde evrensel tasarım anlayışı ve kadın dostu kent kriterleri dikkate alınmıştır. Her alan için bu kullanımların bulunup bulunmama durumuna göre belirlenen sorunlar toplanmıştır. Bu toplamın 30 soruda bulunma durumu dikkate alınarak, yüzde ne kadar olduğu hesaplanmış ve alan değerlendirilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

Belirlenen çalışma alanında öncelikle yollar, duraklar, kaldırımlar, yeşil alanlar, kentsel donatı elemanları ve diğer fiziki mekânlar, günlük ihtiyaçlar doğrultusunda incelenerek görseller ile belirlenmiştir. Alan araştırması yapılırken kent içi yaya sirkülasyonu, yolların yapısal özellikleri, ulaşım, sosyal mekânların kalitesi, güvenliği, estetik görünümüne, aydınlatma ve bilgilendirme olanaklarına önemle dikkat edilmiştir.

Kentin Çanakkale Boğazı kıyısını saran, Cevat Paşa Caddesi'nde yer alan Eski Kordon (1 nolu bölge) Çanakkale'nin önde gelen en hareketli bölgelerinden biridir. Bölge kentinin gece ve gündüz rekreasyonel etkinlikleri için çok yoğun kullandığı, özel günlerde yerel yönetim ve sivil kuruluşlar tarafından etkinliklerin

organize edildiği, sosyal ve kültürel paylaşım alanıdır. Ancak alanda kadınların kullanım sırasında yaşadığı birçok sorun vardır ve aydınlatma da yeterli değildir. Kordonun bir kısmında kafe ve pastanelerin kordonun kamuya ait yol kısmını işgal etmesi, özellikle dezavantajlı vatandaşlar ve kadınlar için kalabalık saatlerde geçişi engelleyerek sorun olmaktadır. Çocuklu kadınlar, bebek arabası veya engelli arabası sürenler için b durum daha da zorlaşmaktadır. Çocuklar çok hareketlidir ve hızla koşarak zor kontrol edilebilirler. Kaldırım kıyısını caddeden ayıran babalar vardır; ancak hem renkleri algılanamamakta, hem de keskin köşeleri yaralanmalara neden olmaktadır. Bisiklet yolu da kordonun bir bölümünden geçmektedir ve yürüyüş olanağı dar bir alana sıkışmıştır. Hatta motosikletler de bazen bu alanı kullanmaktadırlar. Görme engelli vatandaşlar için kullanılan iz yolubazen farklı malzemeler, bazen bisikletler vb. araçlar tarafından işgal edilmektedir. İz yolunun boyası da yer yer silinmiş olduğundan az gören vatandaş için dikkat çekici özelliği kaybolmuştur. En önemli tehlike, eski kordonun sahil kıyısında koruyucu bir bariyer bulunmamasıdır. Zaman zaman yapılan etkinliklerde alanın çok kalabalıklaşması yanı sıra, hızla bisikleti ile yanlış yola girenler ve top oynayan çocuklar için risk oluşturmaktadır. Deniz kıyısı tamamen kayalar ile kaplı olduğundan olası bir düşme durumunda yetişkinler ve özellikle çocuklar büyük risk altındadır (Şekil 3). Topuklu ayakkabı kullanan kadınlar için kıyıya yaklaşmak veya çocuğuna eşlik etmek oldukça zordur.

Şekil 3. Çanakkale Eski Kordonun deniz kıyısından görüntüleri (2022)

Kordon uzun bir alan olmasına karşın sadece aktif kullanılan bir çeşme bulunmaktadır ve yetersizdir. Anneler için en önemlisi çocukların ellerinin sürekli kirlenmesi ve hijyen sağlanmasıdır. Alanda heykel, tanıtımlar, donatılar, oyun ekipmanları, oturma üniteleri vardır ancak yeterli çöp kutusu yoktur. Kordonun zemin kaplamalarında takılıp düşmeye neden olabilecek bozuk bölümler vardır (Şekil 4). Kadınlar gün içinde bir çok sorumluluğu yerine getirmek durumunda kalabildiği için acele hareket edebiliyorlar. Özellikle ileri yaş dönemindeki tüm kişiler için takılıp düşmek çok risklidir. Bu durum yaşlı ebeveynine eşlik eden kadın ve anneler için daha da önemlidir.

Alanın başlangıcında bebek bakım ünitesi sadece bir tane olup, giriş kart ile kullanılmaktadır. Dışardan gelenler veya konuklar dikkate alınmamıştır.

Şekil 4. Kordondaki donatılardan bazı görüntüler (2022)

Çalışma alanı olarak seçilen ikinci bölge, kent merkezinde en büyük yeşil leke pozisyonundaki Halk Bahçesidir. Bu alan, kentli tarafından özellikle yaz aylarında sağladığı gölge ve serinliği ile tercih edilmektedir(Şekil 5). Sahilde dikkat çekici obje olan, temsili Truva Atı'nın ve Çanakkale Valiliği'nin arkasında, Kayserili Ahmet Paşa ve İnönü Caddesi'nin kesişim noktasında olup, 4 ana girişi bulunmaktadır.

Şekil 5. Kent merkezi, liman, Halk Bahçesi, Devlet Hastanesi ve Kordon (Goggle Earth, 2023).

Park kentin birçok mekânı arasında geçiş özelliği de göstermektedir. Ancak çevresinde yer alan duvarların yüksekliği acil bir durumda çıkışı zorlaştırmakta ve görünürlüğü kısıtlamaktadır. kalite kriterleri ve tasarım ilkelerine göre kadınların kendini güvende hissetmeleri açısından çıkılamayan alanlar olmamalıdır (Şekil 6a). Park alanının kadınlar tarafından en yoğun kullanılan bölümü çocuk oyun alanıdır. Ancak fiziki yapısında sorunlar vardır. Çevreden bir adımlık çukurda yapılmış olup zemindeki kod farkı nedeni ile hızlı hareket eden çocukların düşmesine neden olabilmektedir. Oyun ekipmanları küçük bir alana sıkıştırılmıştır ve yapılan teleferik bu kalabalık arasında risk oluşturmaktadır. Aileler küçük yaşta çocuklarına aletleri sürekli denetimli olarak kullanırmak durumunda kaldığından alan daha da kalabalık hale gelmektedir. Yaş gruplarına göre oyun alanları birbirinden ayrılmamıştır. Çocuk bahçesi duvarının kenarında çok yaşlı ve sert, uzun dikenli Yalancı Portakal (*Maklurapomifera*Schneid.) ağaçları çocuklar için çok tehlikeli olup aynı zamanda kasvetli bir ortam oluşturmaktadır.

Günümüzde çocukların isteklerini karşılamaktan uzak oyun ekipmanları vardır. Zeminin kumdan oluşması çamura ve sokak hayvanlarının dışkılamasına da neden olmaktadır (Şekil 6b).

(a)

(b)

Şekil 6. Çanakkale Halk Bahçesi'nden genel görüntü (2022)

Park alanında bebek bakım ünitesi, tuvalet ve çeşme bulunmasına rağmen bunlara yeterli yönlendirme levhası yapılmamıştır. Parkın farklı girişini kullananlar bu mekânlara ulaşamamaktadırlar. Çocuklar suyla oynamayı sever ve çok hareketli olduklarından sürekli su içmek isterler. Anneler onlara yardımcı olurken çeşmeyi kullanımlar ergonomik olmalıdır. Ancak alanda yer alan çeşmenin tasarımından dolayı kullanıcıların üzerine atık suyu sıçratmaktadır. Aynı zamanda gideri olmadığı için atık sular çocuk oyun alanında birikerek çamur oluşturmakta ve sağlık açısından tehlike yaratmaktadır (Şekil 7a). Özel gereksinimi olan kadınlar için mekânlarda yeterli işaretleme de yer almamaktadır.

Sağlıklı yaşam için spor aletleri vardır. Bu aletlerin bilinçli kullanımı çok önemlidir ve alanda sakatlanmanın önlenmesi için bilgi panoları olmalıdır. Ancak bu alanda buna önem verilmediği gibi park içinden geçen bisikletliler alanda tedirginlik hissi yaratmaktadırlar (Şekil 7b,c).

Park alanında genel olarak süs bitkisi niteliği zayıf türler hâkim olup, mevcut olanlara yeterli bakım önlemi zamanında alınmamıştır. Böylece alanın rekreasyonel yönden mevcut bitkileri görsel açıdan ziyaretçileri mutlu etmekten uzaktır. Aynı zamanda alanda parkta yapılan incelemeler sonucu konfor ve imajının ortadan zayıfa doğru düşen değerde olduğu görülmüştür. Sosyallik yönünden orta, ulaşım yönünden iyi, farklı aktivitelerin bulunması yönünden ise zayıftır (Erduran ve Kabaş, 2010). Kadınların çocukları ile bu alanı uzun saatle kullandığı düşünülürse oturma ve dinlenme ünitelerinin daha fazla sayıda olması gerekir. Günümüzde park alanında bazı budamalar ve Ortanca (*Hydrangea macrophylla* Thunb.) gibi bitki dikimleri yapılsa da alanda çiçekleri ile etkili ve her mevsim ilgi uyandıran bitkilere yeterince yer verilmediğinden, kent parkı niteliği taşımaktan uzaktır.

(a)

(b)

(c)

Şekil 7. Çanakkale Halk bahçesinde yer alan bazı kullanımlar (2022)

Devlet hastanesi (3 nolu bölge) günümüzde şehir dışına taşınmış olup kent merkezinde bazı poliklinikler hizmet vermektedir. Onların da taşınması tartışma konusudur. Bu nedenle günümüzde çevresi bakımsız kalmış, yapısal olarak hasta bir kişinin yürümesi açısından, hem kaldırımları hem de yolları sorunludur. Bahçenin tasarımı hastaların kendilerini iyi hissetmeleri ve dinlenmeleri için farklı peyzaj bitkileri ile ve havuz

alandır (Şekil 10). Bu bölgede konumlanan Nalbantlar Caddesi ve Nalbantlar Sokak terkedilmiş harabe binalarıyla şehir güvenliği ve kadınların kullanımı açısından sağlıklı değildir.

Şekil 10. Sarıçay bölgesinden görünüm (2022)

İnönü köprüsü ve İnönü Caddesi üzerine yerleştirilen heykeller ve estetik unsurlarla, modern bir kent görünümü yaratılmaya çalışılsa da İnönü köprüsünden Fevzi Paşa Mahallesi'ne doğru olan bölüm uzun yıllar bakımsız kalmanın, kaderine terk edilmenin izlerini yansıtmaktadır (Şekil 11).

Şekil 11. İnönü köprüsünün iki tarafından görüntü (2022).

Çay Kenarı Sokağı, Dizdar Caddesi, Talimhane Sokak ve bunlara açılan sokaklara bir kadın yolunu kaybederek girebilir. Çünkü bölge tanımsızdır, çıkmaz sokaklar, dar ve birbirine açılan sokaklar vardır. Bu alan kent merkezi ile iç içe olmasına karşın izbe ürkütücü ve çöplerin kontrolsüzce döküldüğü mekânlara sahiptir. Sokak aralarında kalmış tarihi çeşme hem korunamamış hem de işlevsizdir. Fatih Camii'nin de yer aldığı Fatih Sokak içerisindeki çöplerle, terkedilmiş eski binalarla Tıflı Sokak, Nedime Hanım Sokak, Lale Sokak, Cami Sokak ve Zafer Meydanı ile Fevzi Paşa Mahallesi'nin iç sokakları, sağlıklaştırma ve kentsel dönüşüm çalışmaları yapılması gerektiği belirlenmiştir. Bu şekilde bakımsız kalan bölgeler her türlü tehlikeye açık yerlerdir. Medrese Sokak, Çimenlik Sokak gibi sınırlı alanlarda yapılan estetik çalışmalar ise Fevzi Paşa Mahallesi'nin tamamına bakıldığında oldukça yetersiz kalmaktadır (Şekil 12).

Şekil 12. Fevzipaşa Mahallesi'ne ait sokaklardan görünüşler (2022).

Balıkxane Sokak ise Çimenlik Kalesi'nden paslı demir parmaklıklarla ayrılmaktadır. Gümrük Bölgesi olarak bilinen alanda sahil güvenliğinin kullandığı iskele, balıkçıların yoğun kullandığı bir alandır ve dört tarafında da korkuluk bulunmamaktadır. Güvenlik önlemlerinin iyi olmadığı bölgede ayrıca işletmeler kordonu da işgal etmektedir. Ayrıca bu bölgede kent mobilyalarının ve çöp kutularının eksikliği de dikkat çekmektedir (Şekil 13). Kadınların ücret ödemededen boğaz kıyısında dinlenebilecekleri oturma elemanları çok sınırlıdır.

Şekil 13. Çimenlik Kalesi'nin deniz kıyısı, Nusret Mayın Gemisi ve kafeler (2022)

Çanakkale kentinin kalabalık bölgelerinden biri olan Namık Kemal Mahallesi'nin Sarıçay boyu (5. bölge) olarak isimlendirilen alan, Atatürk Caddesi ve Setboyu Caddesi'nin kesişim alanından başlayarak Troya köprüsüne kadar uzanır (Şekil 14).

Şekil 14. Namık kemal Mahallesi (Goggle Earth 2023'den yararlanılarak)

İl'in farklı yerlerinden kullanıcıların ihtiyaçlarını karşıladığı Cuma pazarı(CUMPA) bu mahallededir ve kentin tarihine adını yazdırmıştır. Kadınların evin ekonomisi ve ihtiyaçlarını daha çok takip etmesi nedeni ile kentte farklı günlerde de pazar kurulmasına karşın, kadınlar Cuma günlerini ürün çeşitliliğinin daha fazla olması, köylerden ve farklı yerlerden satıcıların gelmesi nedenleri ile tercih etmektedirler ve çok kalabalıktır.

Kente çok yakın olan pazar yeri yürüme olarak iskele meydanına 30 dakika mesafededir. Ancak pazar yerinin kent tarafından girişinde bir çay bahçesi olmasına karşın bakımsız ve izbe görünümü nedeni ile kadınların kendini güvende hissederek dinlenebileceği alan olmaktan uzaktır. Oysa alışverişini yaptıktan sonra dinlenerek yoluna devam etmek ve diğer ihtiyaçlarını düşünmek için bir mekan ihtiyaç vardır. Bu bölgenin sağlıklılaştırılması ve Pazar girişinin daha modern, estetik bir görünüme kavuşturulması gereklidir (Şekil 15).

Pazar alanına yeterince hakim olmayan kadınlar ürün satış standlarının yerlerini kolaylıkla bulamaktadırlar. Pazar içinde herhangi bir yönlendirme veya levha, tanıtım yer almamaktadır. Ayrıca otopark alanı çok azdır ve çok katlı bir otopark yapılmalıdır. Çok katlı otopark yapılabilecek kadar geniş alanlar vardır. Araçların pazar kapılarının hemen yanında park etmesi ve geliş gidişlerin ortada dar, yüksek bir refüj ile ayrılması elinde ağır paket taşıyan kadınlar, özellikle çocukları ile gelenler ve yaşlılar için büyük sorun oluşturmaktadır.

Şekil 15. Çanakkale Cuma Pazarı'nın farklı girişlerinden görüntü (2022)

Pazar çevresinde marangoz ve demir atölyeleri, dükkanlar, eski belediye binası gibi farklı hizmetlerin sunulduğu yapılar yer almaktadır. Önlerinde yaya yürüme yeri olmayan bu yapılar eski, bakımsız ve kötü görüntüye sahipler.

Pazarın iç kısmı daha önce yenilenmiş, tezgahların kurulumu ve çatı sistemi ile modern görünüme kavuşturulmuştur. Ancak çevresindeki yol ve kaldırımların bozukluğu, izbe, bakımsız binalar, bozuk yollar ve düzensiz çöp kutuları tüm kentli için kötü görüntü oluşturmaktadır. Ancak kadınları daha fazla tedirgin eden bu görüntüler, kışın havanın erken kararması ile birlikte daha da korku yaratmaktadır. Ayrıca kaldırımların

işgali ve çevrenin karışık görünümü hem çocukları hem de kadınları psikolojik olarak yormakta ve rahatsız etmektedir (Şekil 16).

Şekil 16. Çanakkale Cuma Pazarı'nın çevresinden görüntüler (2022)

Bu bölgenin ana yollara yakınlığı ve yoğun kullanılan güzergâhta olması nedeni ile toplu taşıma olanağı iyidir. Pazar yeri ve Troya köprüsü alanında gidiş yönünde toplam 3, dönüş yönünde ise 4 durak bulunmaktadır. Ancak Setboyu Caddesinde ulaşım sınırlıdır. Bu caddeyi kentliler yaya olarak da kullanmakta, hatta Sarıçay çevresindeki yeşil alanda dinlenmektedirler. Bu park alanında spor aletleri, çocuk oyun parkı, basket sahası ve bisiklet yolu olsa da çeşme, oturma üniteleri, çöp kutusu, aydınlatma gibi donatı malzemeleri yoktur. Özellikle mesai çıkış saatlerinde bu durum sorun oluşturmaktadır. Ayrıca araçların durak alanlarını işgal etmesi denetim yetersizliğini göstermektedir. En önemli sorunlardan diğerleri; yeterli otopark olmaması, bisiklet yolunun olmaması ve yolların dar olmasıdır.

Çalışma alanları yerinde ayrıntılı olarak incelenmiş ve yukarıda görselleri ile sunulmuştur. Alan özelliklerinin değerlendirilebilmesi için hazırlanan bilgi formu ile bölgelerdeki kullanımların durumları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir (Tablo 1). Değerlendirmelerde evrensel tasarım anlayışı ve kadın dostu kent kriterleri dikkate alınarak 30 madde belirlenmiş ve bunlar çerçevesinde alanların sorunları özetlenmiştir. Çalışmanın farklı alanlara uygulanabilmesi düşünülerek her alanda belirlenen sorunların toplam puanının yüzdeler olarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Buna göre, Çanakkale kent merkezi kadın kullanımı açısından %66 oranında sorunlu bulunmuştur. Tüm çalışma alanlarının taşıma kapasitesinden daha kalabalık olması nedeni ile hizmetlerden eşit yararlanılamadığı görülmüştür. Ayrıca çalışma alanları peyzaj tasarımı açısından çok zayıf olup, bu durum en fazla kadınlar ve onların yetiştirdiği gelecek nesillere yaşanabilir sağlıklı kent ortamı sunulmasını engellemektedir. Çalışma alanlarından sadece Eski Kordon bölgesinin daha güvenli olduğu algısı vardır. Çünkü her saat sirkülasyonun devam etmesi ve yakında işyerleri olması görülebilirliği artırmakta olup, güven yaratmaktadır. Ancak hastane çevresinde bakımsız kalmış yeşil alanda budanmayan ağaçlar gizli ve denetimsiz bölgeler yaratmaktadır. Hastanenin içi kadar dışı da hijyenik ve bakımlı olmalıdır.

Tablo 1. Çalışma konusu olan bölgelerin karşılaştırılması.

Çanakkale kent merkezinin kadın kullanımı açısından analizi							
No	Analiz konuları	Halk Bahçesi	Hastane Bölgesi	Eski Kordon	Fevzi-paşa Mahal-	Namık Kemal Mah.	Sorum oranı
1	Kimlik olarak iyi algı yaratıyor mu? İmajı iyi mi?	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	4
2	Aydınlatma sayısı yeterli mi?	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	3
3	Basit, kolay kullanımlı, konforlu mu?	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	3
4	Oturulacak alan sayısı yeterli mi?	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	4
5	Çıkamaz sokak ve yol sorunu var mı?	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	2
6	Çöp kutusu yeterli mi?	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	3
7	Fiziksel saldırı ihtimali var mı?	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	4
8	İrkçi saldırı ihtimali var mı?	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet	3
9	Soyulma ihtimali var mı?	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet	4
10	Yeterli sayıda yeşil alan var mı?	Evet	Evet	Evet	Hayır	Hayır	2
11	Toplu taşıma ulaşımı var mı?	Evet	Evet	Evet	Evet	Hayır	1
12	Ulaşım kolay mı ?	Evet	Evet	Evet	Hayır	Hayır	2
13	Yeterli sayıda durak var mı?	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet	1
14	Kalabalık sorunu var mı?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5
15	Ortam temiz mi?	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	4
16	Çeşme veya kaynak suyu var mı?	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	3
17	Tuvalet var mı?	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	3
18	Sakatlanma riski barındırıyor mu?	Evet	Hayır	Evet	Evet	Evet	1
19	Dezavantajlı bireyler için uygun şartlar var mı?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	5
20	Uygun yürüyüş alanları var mı?	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	2
21	Devam eden bisiklet yolu var mı?	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	4
22	Yaya kaldırımlarında sorun var mı?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5
23	Fiziksel aktivite yapılacak yerler var mı?	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	3
24	Peyzaj tasarımı yeterli mi?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	5
25	Görünürlük var mı?	Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Evet	3
26	Zemin kaplamaları herkes için uygun mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	5
27	Estetik mi	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	3
28	Bebek bakım odası yeterli ve uygun mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	5
29	Mekân tanımlayıcı ve bilgilendirici tabelalar var mı?	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	4
30	Sosyalleşme olanağına sahip mi?	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	3

4. Sonuç ve Öneriler

Çalışma alanı bölgeler halinde irdelenerek kadınların kentsel alan kullanımında yaşadığı en önemli sorunlar tüm alanlar genelinde düşünülerak çizelgeden elde edilmiş ve aşağıda özetlenmiştir. Bu sorunlar kentsel tasarım ilkeleri özelinde ana başlıklar şeklinde ele alınmıştır:

-Güvenlik: Çalışma alanlarının tümündeki mekanların her saat yeterli aydınlatmasının olmadığı, yeşil alanların bakımsız olduğu ve görünürlüğün yetersiz olduğu, izbe metruk alanların yer aldığı belirlenmiştir. Tanımsız çıkamaz sokaklar, yıkık, virane bölümler, kadınlar açısından tedirginlik yaratan ve dış

mekan kullanımını kısıtlayan en önemli unsurlardır ve sağlıklaştırma gereklidir. Kadınların güvenliğini sağlamak için belirli güvenli noktalar, acil alarmı ve bu noktalara yönlendirmeler de bulunmalıdır.

-Konfor: Kamusal açık alanlarda yeterli büyüklükte, ergonomik, estetik ve nitelik açısından uygun dinlenme alanı bulunmamaktadır. Kadınların alışveriş sırasında ve günlük yorucu tempolarında çocuklarının ve kendilerinin bakımı için temiz özel alanlara ihtiyaçları vardır. Çalışma alanlarında sadece kordonun son kısmında bebek bakım ünitesi ve tuvaletler vardır. Oysa sınırlı süreleri vardır ve en yakında olmalıdır. Kırık kaldırım taşları, kaygan zeminler, araç park edilen kaldırımlar, bisiklet ve motosikletlerin yaya yolunu kullanması gibi durumlar, çocukların, çocuklu kadınların, yaşlılar ve özel durumu olanların ulaşımını kısıtlamakta konforu azaltmaktadır.

-Algı: çalışma alanlarının tümünde sunulan kullanımlar ve hizmetler yeterince tanımlanmamış ve yönlendirme yapılmamıştır. Kente yeni gelenler, ziyaretçiler ve yaşlılar veya yoğun koşuturma içinde kafası karışan kadınların aradıkları her türlü şeye kolay ve hızlı ulaşabilmesi için tanıtım, yönlendirme, sokak, meydan, cadde isimlendirmeleri uygun standartlarda ve yeterli değildir. Tanımsız mekanlar vardır.

-Estetik: Kent estetiği, kadın kullanıcılar açısından çok önemli olup çalışma alanları bu yönden ele alınarak estetik tasarım çözümleri yaratılmalıdır. Kentsel alanlar estetik ve bakımlı görünüme sahip olduklarında güvenli ve konforlu oldukları algısı oluşmaktadır. Kadınlar için bu psikolojik etki açısından daha etkileyicidir. Çalışma alanlarında belirlenen tanımsız, estetik olmayan mekânlar, karışıklıklar, düzensiz tanıtım levaları, algılanması zor alanlar kadınların algısını zorlaştırmaktadır. Belirsizlik hissi yaratan alanlar kadınlar için yorucu, zaman kaybettirici ve endişe uyandırıcıdır.

- Donatı elamanı eksikliği: Çalışma alanlarında kadın kullanıcılar için yeterli dinlenme alanı, çöp kutusu gibi kent donatı elemanları bulunmamaktadır. Yaz aylarında sahil boyunca yeterli gölge mekanlar da yoktur. Özellikle engelliler ve dezavantajlı bireylerin kent açık mekânlarını kullanımı kolaylaştırılmamıştır. Oysa onların toplumla daha fazla bütünleştirilmeye ihtiyacı vardır ve onlarla ilgilenmek zorunda olan kadınlar da böylece açık alanlardan yeterince yararlanamamaktadırlar.

- Kullanımlar: Kadınların gün boyu ve iş çıkışlarında farklı mekânlardan ihtiyaçlarını karşılamaları gerektiği, hızlı hareket etme zorunlulukları, çocukları veya yaşlı ebeveynlerine bakmak durumunda olmaları dikkate alınarak çalışma alanında mevcut alan kullanımları yeniden ele alınmalı, estetik tasarımlar yapılmalı ve donatılar yenilenmelidir. Kentte görünürlüğün ve gözetimin de artırılması, kör noktaların bulunmaması önemlidir. Bu açılardan kent çekirdeğinin tarihi bölümünün dar sokak araları ve kaldırımları en dikkat çekici alanlardır.

Hayati önem taşıyan hastane, emniyet müdürlüğü, eczane gibi yerlerin kenti kullanan yabancılar için mutlaka tanıtılması, yönlendirmelerin olması gerekir. Bu yönden de çalışma alanları zayıftır. Kadınların en çok alışveriş yaptığı yer alan pazar alanının karşısındaki küçük sanayi işletmeleri kentin biraz daha dışına taşınmalıdır.

Kent parkları kentlilerin doğal bir alanda dinlenirken estetik görüntülerle ruhlarını dinlendirip kaliteli zaman geçirebilecekleri, farklı bitkileri tanıyabilecekleri ortamlar olmalıdır. Kadınlar açısından çocukları ile bunları paylaşmaları, günün yorgunluğunu atmaları ve sosyalleştikleri çok önemlidir. Yeşil alanlar hem kadınlar hem de çocukları için doğayı tanıma açısından açık hava laboratuvarıdır. Bu bağlamda kent yeşil alanları yetersizdir. Kadınların kültürel etkinliklere katılabileceği, farklı üretimler yaparak etkinlikler organize edebileceği açık yeşil alanlar düzenlenmelidir. Sahilde küçük birkaç tezgah bulunan Morabim Parkı artık yetersiz kalmaktadır. Ayrıca çocuklar için oyun alanları da çok yetersizdir. Halk Bahçesi içindeki zemin sorunlu olup günümüzde üretilen hijyenik ve riski düşük farklı yumuşak zeminler kullanılmalıdır.

Son yıllarda nüfusu hızla artan Çanakkale kozmopolit bir yapı kazanmıştır. Bu durum kamusal hizmetlerin artırılması ve çeşitlendirilmesi ihtiyacını kaçınılmaz kılmaktadır ve toplu taşıma sisteminde önemli sorunlar vardır. Çanakkale’de büyük alışveriş merkezi (Esas 17 Burda), Üniversite Hastanesi ve Devlet Hastanesi aynı güzergâhta yer almakta olup, her yaş kentli tarafından çok sık kullanılmaktadır. Bu durumda kadınların durakta bekleme süreleri çok uzamaktadır. Özellikle akşam saatlerinde evlerine dönen kadınların sorun yaşamamaları için otobüs sayıları artırılmalı ve farklı hatlara ulaşım sağlanmalıdır.

Bu çalışmada Çanakkale’de kadınların en yoğun kullandıkları bölgeler seçilerek alan çalışması yapılmıştır. Elde edilen bilgiler kentsel alanda kadın kullanımı açısından nelere dikkat edilmesi hakkında yönlendirici

olacaktır. Çalışmada elde edilen veriler gelecekte yapılacak her türlü bilimsel çalışmaya örnek oluşturabilecek, kent tasarım ve planlamasında kamu kurumlarına ve yerel yönetime katkı sağlayabilecektir.

Yazar Katkıları

Füsun ERDURAN NEMUTLU: Çalışma örnek alanı, kapsam ve yöntemini belirleyerek verileri sentezlemiş, değerlendirmeleri yapmış ve makaleyi yazmıştır.

Sena AKSOY: İş planı, organizasyon, literatür taraması, psikolojik, analiz ve tüm analizleri tabloda birleştirmiştir.

Nurana NURULLAYEVA: Literatür taraması, alan araştırması ve psikolojik ve sosyo kültürel analiz yapmıştır.

Zeynep Pelin MORGÜL: Literatür taraması, alan araştırması ve sosyo kültürel analiz yapmıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir

Kaynaklar

- Acuner, D. (2016). Canavarlaş(tırıl)an kent sokakları: Kadının kent deneyimi üzerine bir değerlendirme. *Fe Dergi*, 8 (1), 1-14. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/federgi/issue/51983/677655>
- Akçayır, G. (2021). T.C. *Belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamadaki rolü: kadın dostu kentler projesi kapsamında yer alan büyükşehir belediyeleri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Sakarya, Türkiye.
- Aktaş, G. (2017). Kadın açısından kente ilişkin mekan pratikleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 136-149. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pausbed/issue/34758/384469>
- Alptekin, E. (2022). *Evrensel tasarım kriterlerinin Aydın kentinde bir park örneğinde irdelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Aydın, Türkiye. Erişim adresi: <http://adudspace.adu.edu.tr:8080/xmlui/handle/11607/4738>
- Anonim (2022). *İstatistiklerle kadın, 2021*. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni. Sayı: 45635. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2021-45635>
- Baltutar, B. & Artar, M. (2022). Yaşanabilir bir kent mümkün mü? Bartın örneğinde araştırma, *Karadeniz 8. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi* (pp.116-128). Bartın, Türkiye. Erişim adresi: https://www.karadenizkongresi.org/_files/ugd/797a84_498b191c5c8c498d9690d012d8c60ac3.pdf
- Baykan, D. D. (2015). *Yerel yönetimler için kadın dostu kent planlaması ve tasarım ilkeleri kitabı*. Uzerler Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti., Ankara.
- Cavington, G. A. & Hannah, B. (1996). *Access by design*. Van Nostrand Reinhold, New York. ISBN: 978-0471287261, 240 p.
- Certeau, M., Giard, L. & Mayol, P. (2010). *İki arada. Gündelik hayatın keşfi-II. Konut, mutfak işleri* (Çeviren: Erkan Ataçay, Çağrı Eroğlu). Dost Kitabevi Yayınları, ISBN: 9789-752984059. Ankara.
- Çelik Çanga, A. & Çalışkan Mimarlar, H. (2022). Landscape reviews with user participation: Zeytinburnu medical and aromatic plants garden. Yazıcı K. (Yay. Haz.). *The Landscape and The City* içinde (s.79-84). Iksad Publications, ISBN: 978-625-6955-15-8.
- Çelik Çanga, A. (2021). Şifalı bahçeler için peyzaj planlama ilkeleri. Güngör S. (Yay. Haz.) *Mimarlık Planlama ve Tasarım Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler- I* içinde (s. 81-100). Gece Kitaplığı, ISBN: 978-625-8075-40-3.
- Çelik Çanga, A. & Küçük, G.(2022). The place of historical spaces in urban open space systems: The example of Iznik. *International Journal of Landscape Architecture Research*, 6 (1), 56-71. Erişim adresi:<https://ijlar.org/index.php/ijlar/article/view/507>
- Çelik, A. (2012). The landscape of Kocaeli pedestrian walkway as an example of urban outdoor and user views. *Journal of Food, Agriculture & Environment*, 10 (2), 1262-1268. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/294524203_The_landscape_of_Kocaeli_pedestrian_walkway_as_an_example_of_urban_outdoor_and_user_views

- Çetintahra Ekşioğlu, G. & Efe Güney, M. (2019). *Türkiye’de temsiliyet açısından kadın dostu kentler ve İzmir karşılaştırması, resent evaluations on humanities and social sciences*. Edit: Berrin Ceylan Ataman, Gülçin Taşkıran, 978-1-912503-72-8, IJOPEC. Publication Limited, London, 45-57.
- Efe Güney, M. & Üstündağ, B. (2020). Kadın dostu kent yaklaşımı kapsamında kentsel açık yeşil alanların değerlendirilmesi: Bornova örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (36), 38-65. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbe/issue/54000/686968>
- Erduran, F. & Kabaş, S. (2010). Parklarda ekolojik koşullarla dengeli, işlevsel ve estetik bitkilendirme ilkelerinin Çanakkale Halk Bahçesi örneğinde irdelenmesi. *Ekoloji*, 19 (74), Çevkor, 190-199. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/101966/>
- Goggle Earth (2023). *Çanakkale*. (Erişim: 10.03.2023). <https://earth.google.com/web/search/%C3%87anakkale/@40.12739055,26.42829299,42.58767787a,20805.08688811d,35y,0h,0t,0r/data>
- Hacıhasanoğlu, İ. (2003). Evrensel tasarım. *Tasarım + Kuram*, 2 (3), 93-101. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/209270>
- Kaypak, Ş. (2019). Kırsaldan kente göç ve toplumsal değişimde kadının yeri. *Çukurova Kadın Çalışmaları Kongresi (28-30 Kasım 2018), Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları II*. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kiper, T., Korkut, A. & Üstün Topal, T. (2016). Mekânsal planlamada kadın dostu kent yaklaşımı. *İdil*, 5 (26), 1777-1796. Erişim adresi: <https://www.idildergisi.com/makale/pdf/1476448733.pdf>
- Mert, M. K. (2021). Avrupa ve Türkiye’den örnekleriyle kadın dostu kentler. *EURO Politika*, 11, 122-129. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/europ/issue/68222/1063378>
- Özsoy, B. & Sipahi, E. B. (2016). Türkiye’de kadın dostu olma iddiasında bir kent: Gaziantep. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 25 (3), 35-68. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/321302916_
- Şenol, N. (2015). *Kadın dostu kentler Avrupa’dan örnekler*. VAKSA; Hacı Ömer Sabancı Vakfı. Birleşmiş Milletler Ortak Programı. Erişim adresi: <http://womenfriendlycities.com/content/docs/outputs/avrupadan-ornekler.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021). *Toplumsal cinsiyet istatistikleri*. Erişim adresi: https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/toplumsal_cinsiyet_istatistikleri_2021.pdf
- Vanlıoğlu Yazıcı, N. (2020). Kadınların sesinden kamusal alanda toplumsal cinsiyet söylemi: Türkiye’de 8 Mart kutlamaları. *İdeal Kent*, 31 (11), 1657-1675. DOI:10.31198/idealkent.746277.
- Vural, H. (2020). Bingöl’ün yaşanabilir kent olma yolunda fiziki problemleri ve öncelikleri üzerine bir değerlendirme. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15 (1), 5006-5031. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/opus/issue/54352/672743>
- Yılmaz, N. & Diktaş, E. O. (2018). Eşitlikçi tasarımın kent merkezlerindeki kamusal alanlara yansımadaki temel esaslar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29 (1), 132-152. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/38635/448692>